

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ В СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ

*Л.Л. Гузь, факультет економіки та менеджменту,
спеціальність «Облік і аудит», 4 курс
Науковий керівник – І.В. Дворник, асистент
кафедри бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту
ВП Національного університету біоресурсів
і природокористування України
«Ніжинський агротехнічний інститут»*

Анотація: досліджено особливості функціонування ринку праці в сільській місцевості та внесено пропозиції щодо його удосконалення.

Ключові слова: ринок праці, трудові ресурси, заробітна плата, соціальна інфраструктура

Стан сільського господарства нашої країни багато в чому залежить від ефективності функціонування аграрного ринку праці. Його формування великою мірою визначається специфічними рисами даного сектору економіки, які суттєво впливають на утворення попиту на робочу силу, та особливостями відтворення сільського населення. Умовою розвитку аграрного виробництва є наявність трудових ресурсів, раціональне їх використання й рівномірний розподіл між галузями.

Стабільні ознаки системної кризи, соціальна безвихідь, скорочення виробництва, важкий фінансовий стан аграрних підприємств призвели до скорочення чисельності зайнятих, високої плинності кадрів і зростання безробіття. Усе це зумовило вибір і актуальність теми.

Метою дослідження є вивчення особливостей функціонування ринку праці у сільській місцевості та його ефективного використання в сучасних умовах ринкової економіки.

Агропромисловий комплекс України – це одне із провідних міжгалузевих територіально-виробничих утворень економіки країни, де за даними 2011 року, виробляється 20,2% ВВП (265,1 млрд. грн.).

Попит на робочу силу – це суспільна платоспроможна потреба сільськогосподарського виробництва в працівниках відповідного рівня освіти, професійної підготовки та кваліфікації.

В аграрному секторі на макроекономічному рівні попит залежить від таких чинників:

- глобалізаційні процеси;
- цінова, кредитна, і податкова політика держави;
- кон'юнктура ринків сільськогосподарської продукції.

На мікроекономічному рівні попит на робочу силу залежить від:

- спеціалізації підприємства;
- частки трудомістких галузей у загальному обсязі виробництва;
- застосовуваних технологій;
- забезпеченості технікою;
- рівня продуктивності праці.

В умовах різкого зниження народжуваності, наростання старіння прогресує показник смертності, що негативно впливає на зміну чисельності сільського населення.

Ситуацію щодо динаміки чисельності працездатного сільського населення показано в таблиці 1: поряд із загальним зменшенням осіб відбувається збільшення працездатного населення на селі.

Динаміка чисельності працездатного сільського населення

Показники	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.
Сільське населення, тис. осіб	14570,2	14451,9	14347,8	14259,6	14235,8
Частка сільського населення у % до населення країни	31,56	31,43	31,33	31,24	31,23
Сільське населення у працездатному віці, тис. осіб	6091,8	6110,6	6091,7	6109,1	
Частка сільського населення у працездатному віці до населення країни	29,46	30,07	30,13	30,17	

Аграрний сектор економіки країни сьогодні знаходиться у важкому стані, зумовленого як об'єктивними економічними факторами, так і прорахунками аграрної політики, у тому числі й у сфері зайнятості. Рівень оплати праці у сільському господарстві залишається низьким, а ціни на сільськогосподарську продукцію диктують комерційні посередники. Селяни ж як виробники сільськогосподарської продукції одержують незначну частку в ціні її реалізації.

У 2011 році на території країни виробництвом сільськогосподарської продукції займалися 56 тис. аграрних підприємств різних організаційно-правових форм господарювання. Попит аграрних підприємств на робочу силу задовольняється переважно за рахунок сільського населення, питома вага якого у 2011 році у загальній чисельності населення країни становила 31,2% (14,3 млн. осіб) і має тенденцію до скорочення. У сільському господарстві, мисливстві та лісовому господарстві відбулося скорочення потреби у кваліфікованих робітниках на 21,7%.

Важливим елементом аграрного ринку є пропозиція робочої сили. Для аграрного сектору її забезпечує контингент сільського населення працездатного віку, яке пропонує свої послуги виробникам сільськогосподарської продукції в обмін на фонд життєвих благ.

Чернігівська область займає 5% території України, але при цьому має всього 2% населення від загальної кількості. Цей регіон знаходиться на одному з перших місць з вимирання. У середньому за рік на Чернігівщині помирає від 10 до 15 тисяч людей. Згідно з офіційною статистикою за останні 7-8 років кількість населення працездатного віку в регіоні зменшилася на 4%, а дітей до 15 років в області — лише 7%. Чернігівська область займає перше місце по показниках смертності (понад 17‰).

За 20 років чисельність зайнятих в аграрному секторі скоротилася на 26%, у тому числі за останні 10 років – на 17%. Найвищі темпи скорочення були характерні для регіонів із дефіцитом трудового забезпечення аграрної сфери. Так, досить інтенсивно зменшувалася чисельність аграрних працівників у Чернігівській (45%), Сумській (43%), Хмельницькій і Вінницькій (37%) та Полтавській (36%) областях.

В умовах ринкових відносин виникли ще і нові проблеми соціального розвитку сільського господарства: підтримка сімей з низьким рівнем доходів (особливо пенсіонерів), працевлаштування людей, які звільнилися з аграрного виробництва, забезпечення гарантій та соціального захисту сільських власників. У ході вирішення цих проблем на селі необхідно створювати соціально рівні з містом умови життя.

Таблиця 2.

Середньомісячна заробітна плата

	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.
Середня по Україні	1806	1906	2239	2633	2965
Сільське господарство	1076	1206	1430	1800	1956
Промисловість	2017	2117	2580	3120	3430

З даних таблиці можемо побачити, що заробітна плата у сільському господарстві в 1,75 раз менша ніж у галузі промисловості.

Саме низький рівень заробітної плати, відсутність належних умов праці та відпочинку робить галузь сільського господарства непривабливою для молоді, а це в свою чергу веде до неможливості закріплення на селі молодих вчителів, лікарів та інших спеціалістів.

Забезпечення кожної людини нормальними житловими умовами завжди було головною соціальною проблемою на селі.

В сучасних умовах соціальні проблеми села і сільського населення задовольняються все меншою мірою, спостерігається все більший занепад соціального розвитку села. Із загальної кількості населених пунктів 25% не мають ніяких виробничо-управлінських підрозділів, 2,3% не мають ніяких видів благоустрою, 5,9% населених пунктів не мають установ, підприємств і організацій соціальної сфери.

Таблиця 3.

Заклади охорони здоров'я і освіти, тис. по Україні

	1996 р.	2001 р.	2006 р.	2011 р.
Заклади охорони здоров'я	3,7	3,2	2,9	2,5
Заклади освіти:				
- дошкільні заклади	20,2	15,7	15,1	14,8
- загальноосвітні заклади освіти	22,3	22,2	21,6	19,9

З даної таблиці видно те, що за 15 років відбулося скорочення закладів освіти на 30% та охорони здоров'я на 20%. У результаті цього інфраструктура занепадає і село для молоді стає непривабливим для проживання.

Складена ситуація певним чином впливає на демографічний стан, закріплення кадрів і молоді та в цілому на вирішення питання трудових ресурсів в аграрному секторі АПК.

Підтвердженням цього є проведене опитування студентів інституту. Зокрема їм було запропоновано декілька питань.

1. Чи плануєте Ви працювати в селі?
2. Щоб Вас зацікавило працювати в селі?
3. Яка б заробітна плата Вас задовольнила в селі?

У відповідь на перше питання отримано результати: ні – 80%, так – 16%, не визначилися – 4%.

У відповідь на друге питання студенти зазначили необхідні умови, які б стимулювали випускників працювати в сільській місцевості:

1. гідна заробітна плата;
2. гарні умови роботи;
3. житло зі зручностями (газ, вода);
4. соціальна інфраструктура (лікарні, школи, дошкільні заклади, будинки культури);
5. транспортне сполучення (залізниця, автобусні маршрути).

У відповідь на третє питання щодо розміру заробітної плати, яка б, задовольнила їх як молодих спеціалістів, у середньому отримано суму в розмірі 3635 гривень за місяць.

Вирішення проблеми в такий спосіб повинно здійснюватися на демократичних засадах, шляхом створення сприятливих умов для повноцінного життя і праці в селі у сфері сільського господарства. Важливим є те, щоб саме молодь зайняла активну позицію в перебудові села, створенні благоустрою та комфортабельності житла.

Одним із реальних напрямів закріплення молоді в селі є залучення підприємств до соціального захисту своїх працівників шляхом надання економічних (податкових, кредитних) пільг тим підприємствам, які створюють належні житлово-комунальні, побутові, невиробничі умови для ефективної трудової діяльності молоді, автоматизують виробництво і стимулюють працю новачків. Слід узаконити соціальні та правові гарантії молоді у наданні

їм першого місця роботи, забезпечення житлом, створенні матеріально-побутових умов для молодих сімей, надання пільг, організації молодіжного дозвілля.

Саме від сьогоденної молоді і залежить подальший розвиток сільського господарства. Тому вже зараз доцільно вкладати капітал в розвиток тих напрямів АПК, які здатні підвищити престижність праці в цій сфері, закріпити в ній молоді кадри з тим, щоб в найближчі роки на професійній основі вирішувати на місцях проблеми розвитку сільської місцевості, населення і забезпечити ріст ефективності господарювання.

Формування сучасного аграрного ринку праці залишається однією з найскладніших економічних проблем в Україні, тому вимагає подальшого глибокого наукового обґрунтування й удосконалення нових ідей та пошуків.

Список літератури

1. Анненкова О.В. Методологічні аспекти ефективного використання трудового потенціалу / О.В. Анненкова // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону: зб. – 2005. – Вип.1. – С. 18-23.
2. Бажан І.І. Сучасні ринкові трансформації трудового потенціалу в трудовий капітал / І.І. Бажан // Формування ринкових відносин в Україні: зб. наук. праць. – К., 2004. – Вип. 3(34). – С. 69-74.
3. Балоба І.І. Теоретичні підходи до аналізу форм активізації трудового потенціалу / І.І. Балоба, Г.С. Кесарук // Науковий вісник Ужгородського ун-ту. – Ужгород, 2009. – Спец. вип.. 28, ч.1. – С. 129-132. – (Сер.: Економіка).
4. Варецька О. Управління людськими ресурсами: проблеми теорії та практики / О. Варецька // Україна: аспекти праці. – 2007. - №4. – С. 50-51.
5. Галаз Л.В. Трудовий потенціал як фактор економічного зростання / Л.В. Галаз // Вісник Національного ун-ту «Львів. політехніка». – 2007. - №582. – С. 19-23. – (Сер.: Проблеми економіки та управління).

***Аннотация:** исследованы особенности функционирования рынка труда в сельской местности и внесены предложения относительно его усовершенствования.*

***Ключевые слова:** рынок труда, трудовые ресурсы, заработная плата, социальная инфраструктура*

***Annotation:** the features of functioning of labour-market are investigational in rural locality and suggestions are brought inrelation to his improvement.*

***Key words:** labour-market, labour resources, ettlings, social infrastructure*